

Минів Р.М., к.е.н., доцент, **Ковальчук Р.Л.**, к.вет.н. ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького*

Виконавчий керівник ДАК України, м. Київ

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розкрито сутність теоретичних основ інтенсифікації розвитку тваринництва в умовах глобалізації економіки.

Ключові слова: *інтенсифікація, сільськогосподарське виробництво, тваринництво.*

Вступ. У вирішенні задач, намічених Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року [1], подоланні кризових явищ в аграрному секторі економіки, забезпеченні конкурентоспроможності продукції сільського господарства на внутрішньому і світовому ринках, підвищенні ефективності роботи всього агропромислового комплексу країни та гарантуванні продовольчої безпеки держави визначальна роль належить інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, розвитку його на інноваційно-інвестиційній основі, створенню сучасної індустріальної матеріально-технічної бази галузі з використанням новітніх досягнень науково-технічного прогресу.

Інтенсифікація сільського господарства – основна форма розширеного відтворення і найбільш ефективний напрямок розвитку аграрного сектору економіки, характерний для всіх цивілізованих країн, дослідженням якого уже на протязі багатьох десятиліть присвячені численні наукові роботи широкого кола вчених. Проте серед них немає єдності щодо визначення сутності окремих аспектів даної проблеми, в тому числі відносно економічного змісту даного процесу.

Мета роботи. Розкрити сутність інтенсифікації розвитку тваринництва в умовах глобалізації економіки.

Виклад основного матеріалу. Існують два протилежні погляди на сутність інтенсифікації сільського господарства. Одна група економістів [2-6] вважає, що інтенсифікація полягає в першу чергу в додаткових вкладеннях засобів виробництва і живої праці в розрахунку на одну і ту ж одиницю земельної площі. Так, наприклад, П.П. Дунаєв зазначає, що за своїм економічним змістом розвиток інтенсифікації сільського господарства проявляється в збільшенні додаткових вкладень засобів виробництва і праці в розрахунку на одиницю земельної площі [2, с.68]. Подібних поглядів притримується група авторів, очолюваних проф. І.А. Бородіним, які заявляють: «По кардинальному питанню теорії інтенсифікації – що лежить в основі її сутності: затрати на 1га землі чи обсяг продукції – у авторів запропонованої

книги єдина позиція, а саме – концентрація засобів виробництва і праці на 1га оброблюваної землі в поєднанні із збільшенням виходу продукції» [3, с.5]. Один із основних прихильників затратної концепції Г.Г. Котов трактує сутність інтенсифікації як «додаткові вкладення (витрати) матеріальних засобів, а іноді і живої праці в використанні однієї і тієї ж земельної площі (або в розрахунку на рівну площу її) з метою збільшення виробництва сільськогосподарської продукції і в міру цього – чистого доходу» [4, с.80].

Друга група економістів і дослідників [7-17], точку зору яких ми підтримуємо, вбачає сутність інтенсифікації в зростанні виходу сільськогосподарської продукції з тієї ж земельної площі за рахунок додаткових вкладень капіталу в техніку, добрива, прогресивні технології тощо, а також за допомогою удосконалення організації виробництва та комплексної дії інших факторів.

З точки зору В.П. Єфимова, інтенсифікація сільськогосподарського виробництва полягає в забезпеченні на тій же площі розширеного відтворення, яке досягається за допомогою як додаткових вкладень, так і більш ефективного використання наявних виробничих фондів, а також внаслідок дії всієї сукупності виробничо-технічних і соціально-економічних факторів [7, с. 53-54].

В той же час, як справедливо зазначає М.А. Моїсеєнко, «не всяке збільшення витрат на гектар посіву можна вважати інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва. Це має місце тільки тоді, коли темпи росту продукції і доходів випереджають приріст витрат на гектар посіву. Таким чином, не збільшення витрат на одиницю площі, навіть не саме по собі збільшення виходу продукції з одиниці посівної площі є критерієм інтенсифікації сільського господарства. Таким критерієм може бути тільки таке збільшення витрат на одиницю площі (гектар посіву), яке супроводжується випереджаючим приростом виходу продукції і доходів з тієї ж площі» [8, с.36].

Подібний погляд на розуміння інтенсифікації як єдності витрат і результатів, в процесі розвитку якої вихід продукції випереджає зростання витрат, висловлює і Л.С. Тарасевич. Критерій інтенсифікації він вбачає в прирості продукції, який випереджає приріст затрат живої і уречевленої праці на одиницю землі, що означає зростання продуктивності сукупної (живої і уречевленої) праці, зниження вартості і собівартості продукції, зростання маси, а при незмінних цінах – і норми чистого доходу [9, с.53].

Аналогічну позицію займають О.М. Онищенко і Л.О. Шепотько, які розглядають інтенсифікацію агропромислового виробництва як процес нарощування його кінцевих продуктів при зменшенні витрат земельних, трудових і матеріально-технічних ресурсів на одиницю цих продуктів в результаті широкого використання досягнень науково-технічного прогресу на всіх технологічних стадіях, зазначаючи при цьому, що в тваринництві вираженням інтенсифікації є збільшення виробництва продукції в розрахунку на голову худоби (птиці) при зменшенні витрат ресурсів на одиницю тваринницької продукції. Отже, провідна роль в здійсненні інтенсифікації належить інвестиційним факторам [10, с.6, 16-17].

Підтримуючи подібні погляди на сутність інтенсифікації сільського господарства, автори економічної енциклопедії (відп. ред. С.В. Мочерний)

зазначають, що основний зміст інтенсифікації полягає у зростанні сільськогосподарського виробництва внаслідок продуктивнішого використання оброблюваних земель та інших ресурсів завдяки додатковим витратам і застосуванню нової техніки і технології, сучасних форм організації виробництва і праці. Інтенсифікація сільського господарства є таким розвитком галузі, за яким обсяг виробленої продукції забезпечується на основі підвищення родючості ґрунтів, продуктивності худоби, якісного поліпшення виробництва [11, с.674].

Ми вважаємо, що додаткові вкладення і нарощування маси засобів виробництва на одиницю земельної площі створюють лише потенційну можливість інтенсифікації, бо, як показує багаторічна практика, зростання витрат не завжди веде до адекватного збільшення виходу продукції. А тому сутність інтенсифікації сільського господарства не обмежується лише додатковими вкладеннями засобів виробництва на тих же самих ділянках землі. В першу чергу, інтенсифікація – це процес підвищення корисної віддачі, випереджаючого збільшення обсягів виходу продукції за рахунок додаткових вкладень на одиницю площі, чи на одну голову тварин, здійснених на основі використання прогресивних технологічних рішень, комплексного удосконалення інших сторін і факторів виробництва, що сприяють зростанню його ефективності.

Інтенсифікація сільського господарства, в тому числі і тваринництва, здійснюється під дією цілого ряду органічно переплєтених між собою груп факторів і має свої особливості, пов'язані зі специфікою галузі. Будучи однастайними в тому, що інтенсифікація є багатофакторним процесом розширеного відтворення, економісти до цього часу не дійшли єдиної думки щодо систематизації і класифікації факторів інтенсифікації за їх основним змістом і структурною будовою.

Так, І.Ф.Сулов фактори інтенсифікації сільськогосподарського виробництва поділяє на чотири групи: техніко-технологічні, соціально-економічні, природно-біологічні і природно-географічні, акцентуючи особливу увагу на взаємодію перших трьох із них [12, с.57-58]. Також на чотири групи по характеру їх дії на результати інтенсифікації ділить фактори І. Буздалов: виробничо-технологічні, економічні, організаційно-господарські та соціальні [18, с.75]. В свою чергу М.С. Вітков вбачає три основні групи факторів інтенсифікації сільського господарства: природні, техногенні й соціальні [19, с.19], а Г.І. Грицаєнко і Т.М. Романюк вважають, що основними факторами інтенсифікації є науково-технічний прогрес; кваліфікація, освіта, якість і організація праці; форми організації суспільного виробництва (концентрація, спеціалізація, кооперація та ін.); зміст і форми виробничих відносин [13, с. 133].

Розглядаючи фактори інтенсифікації виробництва в тваринництві, А.П. Макаркін і Н.Н. Ровдова розділяють їх на чотири групи: селекційно-генетичні, технологічні, технічні, організаційно-економічні [20, с.42-43]. На думку С.І. Михайлова і О.А. Бугуцького в підвищенні ефективності виробництва тваринництва відіграють роль такі групи факторів, як природні, технологічні, організаційні та соціально-економічні [21, с.12].

На наш погляд, за своїм структурним змістом, що враховує

характерні сторони виробничого процесу в аграрній сфері і їх взаємозв'язок, спрямованість і участь в формуванні кінцевих результатів кожного окремого фактора виробництва, найбільшу увагу заслуговують класифікації І.Ф.Сулова, А.П.Макаркіна і Н.Н.Ровдової та С.І.Михайлова і О.А.Бугуцького, які, не зважаючи на деякі розбіжності, більш повно відображають об'єктивні особливості інтенсифікації сільського господарства і окремих його галузей.

На інтенсифікацію тваринництва, як ми вважаємо, в найбільшій мірі впливають фактори природно-біологічного, техніко-технологічного, організаційно-економічного та соціального характеру (рис.1), а її економічна сутність полягає в тому, що за рахунок додаткових вкладень в процес відтворення поголів'я, в кормову і матеріально-технічну базу галузі та ін. відбувається підвищення продуктивності тварин, зростає загальний обсяг виробництва при зменшенні питомих витрат кормів, праці та інших ресурсів на одиницю виробленої продукції [22, с.30].

Висновки. Інтенсифікація тваринництва передбачає ефективне використання досягнень науково-технічного прогресу та інноваційних розробок, удосконалення на якісно новій основі всіх сторін розвитку виробництва. Основними складовими цього процесу в умовах ринку є: застосування нових систем машин, а також нових архітектурно-будівельних рішень, які дозволяють забезпечити комплексну механізацію і автоматизацію виробничих процесів, впровадження нових технологій; удосконалення існуючих та створення нових генотипів тварин; пошук ефективних поєднань вихідних форм з метою одержання високопродуктивних помісей і гібридів для відгодівлі; створення гарантованої і міцної кормової бази з використанням нових високоефективних видів кормів і кормових добавок; розробка комплексу ветеринарно-санітарних і лікувально-профілактичних заходів, що забезпечують охорону здоров'я тварин і епізоотичне благополуччя тваринницьких ферм і комплексів; поглиблення спеціалізації, поділу і кооперації праці та впровадження нових її організаційних форм; удосконалення систем матеріального стимулювання працівників підприємств; концентрація виробництва продукції та оптимізація розмірів підприємств в залежності від конкретних природно-економічних умов; підвищення стимулюючої ролі економічного механізму господарювання; державна підтримка галузі та вплив держави на формування сприятливої цінової, фінансово-кредитної, страхової, податкової і бюджетної політики; забезпечення раціональних внутрішньогалузевих і міжгалузевих економічних відносин та їх регулювання з боку держави; підвищення кваліфікації кадрів; покращання умов праці тощо. Ефективний розвиток галузі можливий лише тоді, коли всі елементи цієї цілісної системи мають направленість на отримання високих кінцевих результатів і не вступають в протиріччя один з одним. Додаткові вкладення в виробництво не зможуть дати потрібного ефекту, якщо окремі питання його розвитку будуть вирішуватися ізольовано, а не в комплексі з іншими.

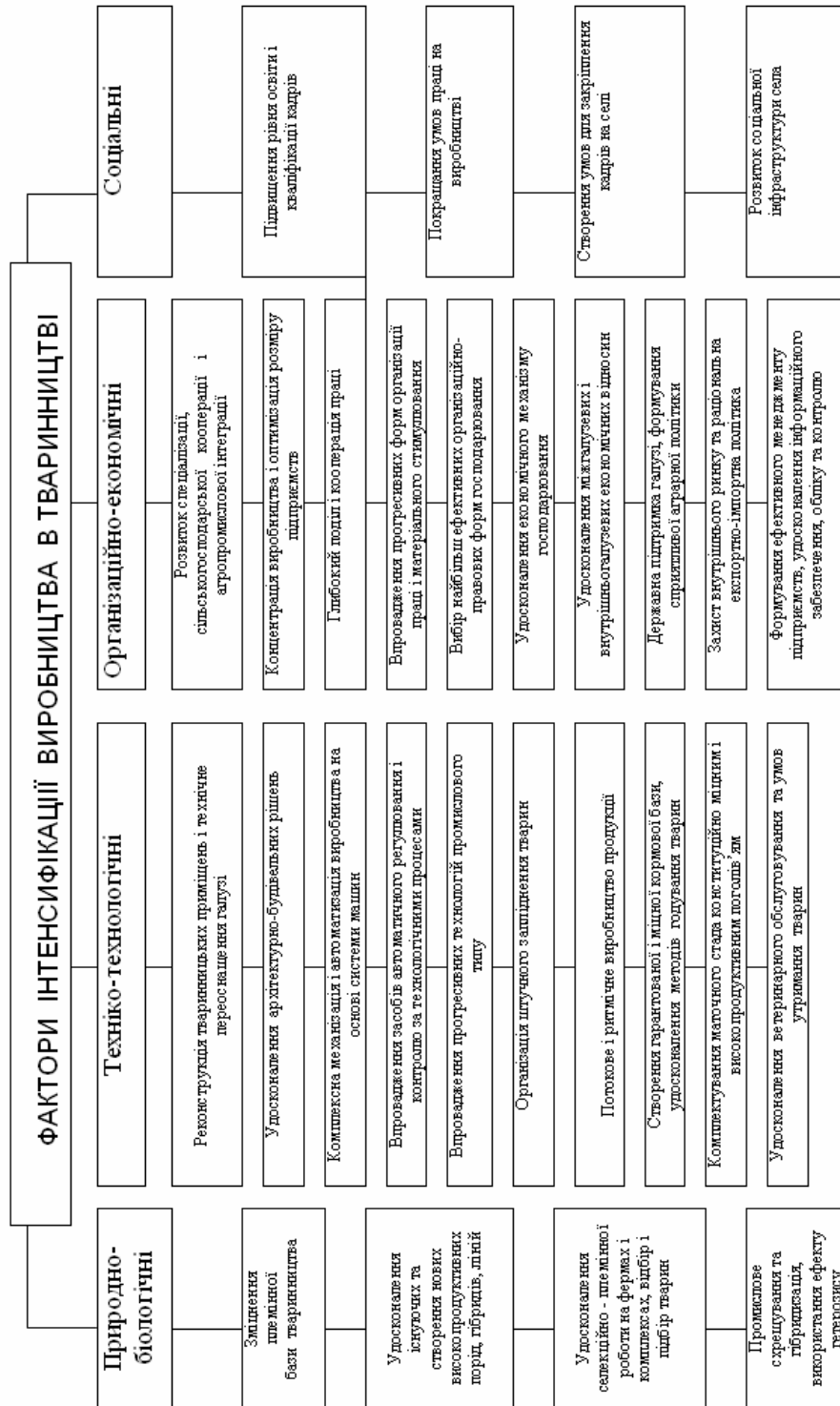

Рис.1 Основні фактори інтенсифікації в тваринництві

Література

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1158 // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 3-57.
2. Дунаев П. Интенсификация – ключ эффективности сельскохозяйственного производства / П. Дунаев // Экономика сельского хозяйства, 1982. – № 12. – С. 68-76.
3. Интенсификация отраслей сельского хозяйства / Под ред. проф. И. А. Бородина. – М. : Колос, 1969. – 256 с.
4. Котов Г. Г. Расширенное воспроизводство социалистического сельского хозяйства / Котов Г. Г. – М. : Колос, 1969. – 280 с.
5. Зиначкин А. Г. О критерии интенсификации сельского хозяйства / А. Г. Зиначкин // Экономические проблемы интенсификации сельского хозяйства. Ч. I. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1966. – С. 57-58.
6. Тонконог Р. И. Научно-технический прогресс и аграрные отношения на современном этапе / Тонконог Р. И. – М. : Мысль, 1976. – 263 с.
7. Ефимов В. П. Социалистическая интенсификация: сущность, факторы, эффективность (на примере сельского хозяйства) / Ефимов В. П. – М. : Мысль, 1971. – 278 с.
8. Моисеенко Н. А. Роль интенсификации в повышении экономической эффективности / Н. А. Моисеенко // Экономические проблемы сельского хозяйства. Ч. II. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1966. – С. 35-37.
9. Тарасевич Л. С. Интенсификация : социально-экономическое содержание и эффективность (вопросы теории) / Тарасевич Л. С. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1974. – 160 с.
10. Интенсивное развитие агропромышленного комплекса / [А. М. Онищенко, Л. А. Шепотько, П. Ф. Веденичев и др.] ; отв. ред. А. М. Онищенко. – К. : Наук. думка, 1990. – 400 с.
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
12. Суслов И. Интенсификация и её особенности в сельскохозяйственном производстве / И. Суслов // Экономика сельского хозяйства. – 1986. – № 4. – С. 56-61.
13. Грицаенко Г. І. Соціально-економічна сутність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва / Г. І. Грицаенко, Т. М. Романюк // Економіка АПК – 2006. – № 4. – С. 131-134.
14. Григорьев А. С. Научно-технический прогресс и эффективность животноводства / Григорьев А. С. – Минск : Ураджай, 1985. – 120 с.
15. Интенсивное развитие агропромышленного комплекса / [А.М. Емельянов, А. И. Иевлев, А. А. Никонов и др.] ; под ред. А. М. Емельянова. – М. : Агропромиздат, 1987. – 303 с.
16. Первушин С. П. Критерии и факторы интенсификации / Первушин С. П. – М. : Знание, 1984. – 64 с.

17. Свободин В. Интенсификация и воспроизводство сельского хозяйства / В.Свободин, М.Свободина // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1998. – № 2. – С. 48-53.

18. Буздалов И. Интенсификация и её роль в ускорении социально-экономического развития АПК / И. Буздалов // Экономика сельского хозяйства. – 1986. – № 3. – С. 72-77.

19. Вітков М. С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку / М. С. Вітков // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 17-20.

20. Макаркин А. П. Эффективность свиноводства в условиях научно-технического прогресса / Макаркин А. П., Ровдова Н. Н. – М. : Росагропромиздат, 1988. – 173 с.

21. Михайлов С. І. Економіка виробництва свинини / С. І. Михайлов, О. А. Бугуцький – К. : Урожай, 1990. – 216 с.

22. Данилів Б. В. Інтенсифікація свинарства на основі використання промислових методів виробництва продукції / Б. В. Данилів // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 28-36.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2010